

A FŐNÉVI CSOPORT SZÓRENDJÉRŐL A FINNBEN ÉS A MAGYARBAN

SIPÓCZ KATALIN

1.1. Írásomban a magyar és a finn nyelvek szórendi jellemzőit a nyelv egy szűkebb területén, a főnévi csoporton vizsgálom az ezzel a témával foglalkozó finn és magyar szakirodalom és saját megfigyeléseim alapján. Közismert, hogy a magyar és a finn egyaránt ún. szabad szórendű nyelv. A „szabad” elnevezés meglehetősen félrevezető, mivel mindkét nyelvben meglehetősen kötöttek a lehetséges szórendi változatok, azonban a szórend és a szintaktikai kategóriák nincsenek oly módon összekapcsolódva, mint például az angolban. A szórend kötöttségének mértéke a vizsgált nyelvi területtől is függ. A főnévi csoport egyik jellemzője éppen a szilárd szórend. Ha szórendi pozíciója változik is, a bővítmények mindig az alaptaggal együtt mozognak, és a csoporton belüli helyük általában változatlan marad.

1.2. A főnévi csoport főbb összetevői¹ a birtokos (Gen), a determinánsok (Det) (névelők, névmások), a számnevek (Num), a melléknévi jelzők (A) és a főnévi alaptag(N). A szakirodalomban találkozunk a modifikátor (Mod) terminussal is az alaptagon kívüli összetevők megnevezésére (pl. Frawley 1992), és általános a logikai determinánsok kvantorként való megjelölése is. Közismert, hogy az SOV nyelvekre a ModN sorrend jellemző, az SVO nyelveknél ModN és NMod szórenddel is találkozhatunk. Az uráli nyelvek történetileg az SOV típusba tartoznak, s bár a finn ma már gyakorlatilag SVO típusú, a történeti háttérnek megfelelően a finnben és a magyarban is ModN a szórend. A modifikátorok csoportján belül a prenominális nyelveket a DtNumAN sorrend jellemzi, s általánosan – de nem kivétel nélkül – ez a szórend a magyarban és a finnben is.

Ezeket a tipológiai egyezéseket túl azonban szembeötlő különbségekre figyelhetünk fel. Egyrészt a finn nyelvben a determinánsok csoportjából hiányzik a határozott névelő, másrészt a finnel ellentétben a magyarban a főnévi csoporton belül nincs kongruencia. (Nem számítva a mutató névmások alaptaggal való egyeztetését, amely inkább toldalékismétlésnek nevezhető /vö.: Szabolcsi–Laczkó 1992: 199/.) A finn kongruencia meglehetősen bonyolult szintaktikai olvasatokat hoz létre:

¹Írásomban csak a főnévi alaptag előtt álló összetevők szórendi kérdéseit tárgyalom, így nem vizsgálom a különféle határozói bővítményes és vonatkozó mellékmondatos szerkezeteket.

– A birtokos mindig genitívusban van, azaz nem kongruáló bővítmény.
 – A számnevek a nem grammatikai esetekben kongruálnak, a grammatikai esetekben viszont nem egyértelmű az alaptag – bővítmény viszony. Hakulinen-Karlsson mondattana szerint (1979: 145) SgNom-ban a számnév tartható főszónak, mivel ilyenkor a számnév után álló szavak SgPart-ba kerülnek, így szintaktikailag bővítménynek tekintendők. Leiwo (1977) ezzel szemben a számnevet minden esetben a főnév bővítményének tekinti. Jokinen (1988: 362) viszont minden számnevet tartalmazó főnévi csoportban a számnevet tartja szintaktikai alaptagnak. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a grammatikai esetekben kvantorcsopontonként is eltérések mutatkoznak a kongruenciában.

– A birtokoson és a számneveken kívül még van a modifikátoroknak egy – szófajlag, szemantikailag be nem határolható – kis csoportja, amely mindig közvetlenül az alaptag előtt áll és nem kongruál: *pikku* ‘kis’, *ensi* ‘jövő’, *viime* ‘múlt’, *joka* ‘minden’, *koko* ‘egész’ stb.

– A fentiekben kívül a főnévi csoport többi (alaptag előtti) összetevője kongruál az alaptaggal.

(A kongruencia kérdésével itt nem kívánok tovább foglalkozni, erről részletesebben ld.: a fent említett tanulmányokat és Vilkuna 1996)

1.3. A finn mondattanok (Hakulinen–Karlsson 1979, Vilkuna 1996) a főnévi csoport preminális bővítményeit két területre bontják: *tarkennekenttä* és *kuvailukenttä*. Az első terminus magyarul „pontosító mező”-t jelent. (Vilkuna szerint a *tarkenne* az angol ‘determiner’ elnevezésnek felel meg, pontos megfelelésről azonban nem beszélhetünk, hiszen az angolban idetartozik a finn nyelvből hiányzó névelő kategória, a finnben pedig e csoport tagjaként szerepelnek a számnevek /1996: 49/. Jokinen a ‘specifier’ terminus finn megfelelőjének tartja /1988: 353/.) A *kuvailukenttä* jelentése „ábrázoló mező”. A két csoport jelentéstani elkülönülése elég egyértelmű; az elsőbe tartozó összetevők deiktikus és/vagy kvantorikus jelentést hordoznak, a másodikba tartozóak pedig a főnévi alaptag tulajdonságfogalmait nevezik meg. (Vilkuna 1996: 182)

A nem melléknévi összetevők szórendje

2.1. A magyar nyelvben a nem melléknévi összetevők a főneves kifejezés élén állnak. Ebbe a csoportba tartoznak a determinánsok, a számnevek és a birtokos. Egy főnévi csoportban több idetartozó bővítmény is szerepelhet, de ezek együttes előfordulását logikai körülmények korlátozzák (pl. **mindkét sok tanuló*). A kifejezésben elől vannak a determinánsok és utánuk a számnevek.

Szórendi helyét tekintve a birtokos a determinánsok közé tartozik. Ez tulajdonképpen érthető, hiszen a birtokos a főneves kifejezést határozottá teszi. A birtokos megelőzi a többi determinánst, kivéve a határozott névelőt. Egyéb, a birtokos előtt álló összetevők már a birtokost bővítik. A magyarban a birtokos helye olyannyira kötött,

(például *sellainen* ‘ilyen’, *tuommainen* ‘olyan’). Jokinen (1988) e két utóbbi csoport tagjait már a melléknévi összetevőkhöz helyezi. Az egyes pozíciókat egy-egy kifejezésben legfeljebb egy tag képviselheti. A gyakorlatban mindenesetre ritkán kombinálódik egymással kettőnél több ilyen összetevő. Penttilä (1967b) egy tanulmányában hasonló pozíciócsoportokat mutat be a magyar nyelvben is.

Úgy vélem, a fentebb bemutatott, É.Kiss Katalintól átvett magyar determinátor-sorrend megegyezik a finn csoportok sorrendjével, bár nem annyira részletező. A részletek azonban inkább a logikai-szemantikai kombinációs lehetőségekből következnek.

A finn (külső) birtokos helye nem határozható meg egyértelműen e pozíciókon belül: *kaikki minun ystäväni ~ minun kaikki ystäväni* ‘(az én) minden barátom’. A szórendi csere általában jelentésváltozást vagy hangsúlybeli eltérést eredményez: *tämä pojan uusi kirja* ‘a fiúnak ez az új könyve’ ~ *pojan tämä uusi kirja* ‘a fiúnak ez az új könyve (és nem az a másik új)’. Jellemzően jelentésváltozást okoz a számnévi összetevőkkel való szórendi csere (ez a számnév és egyéb összetevők viszonyára is érvényes). Például: *hänen kaksi poikaansa ~ kaksi hänen poikaansa* ‘két fia’. Ha a számnév a főszó előtt áll (első példa), akkor a mennyiség nem lehet több, ha a főszótól távolabb, akkor több is lehet. (Vö.: Hakulinen–Karlsson 1979: 116) A magyarban csupán szórendi változtatással ilyen különbségeket nem fejezhetünk ki, erre más nyelvi eszközöket használunk: *két fia / a két fia* vagy *mindkét fia*. A számnevekkel kapcsolatban megemlítendő, hogy ezek a magyarban is kevésbé kötött helyzetűek, helyük cserélődhet bizonyos participiumokkal (*elmúlt, következő*), de más esetben is előfordulhatnak a melléknévi bővítmények után (*a két tegnapi feladott levél ~ a tegnapi feladott két levél*). (Dezső 1970: 405)

A melléknévi összetevők² szórendje

3.1. A főnévi csoport melléknévi összetevőinek sorrendjében sokkal több változat lehetséges, mint az előző csoportnál, hiszen az idetartozó szókészleteti elemek száma is lényegesen több³. A főnévi csoport bővítményei között is nagyobb számban szerepelnek a melléknévi, mint a nem melléknévi, egy felmérés szerint ezek aránya a finnben 63% – 37% (Hakulinen–Karlsson 1979: 114).

Ezen a területen nem találunk olyan szabályszerűségeket, mint a birtokos, a determinánsok és a kvantorok szórendje esetében, de szórendi tendenciákkal itt is számolhatunk. Dixon például az alábbi sorrendet állapította meg az angolban a tulajdonságfogalmak szemantikai csoportosítása szerint: logikai tulajdonság (ez a determinánsok és a kvantorok helye) > minőség > dimenzió > fizikai tulajdonság > sebesség > emberi tulajdonság > kor > szín (pl. *five long smooth old brown table*). (Dixon 1982) További, más nyelvekre is kibővített vizsgálatok sok esetben hasonló eredményre jutottak, még

²Ebbe a csoportba sorolom a participiumokat is.

³Az ezzel a témával foglalkozó szakirodalomhoz hasonlóan én sem tárgyalom a melléknévi összetevők további bővítményeinek szórendi kérdéseit.

ha nem is pontosan ezeket a szemantikai csoportokat használták. (Hetzron és Dixon ilyen jellegű kutatásaiban szerepel a magyar nyelv is.) A nyelvek zömében általában az alábbi szórendi tendencia érvényesül: minőség > dimenzió > kor > fizikai tulajdonság > szín (Frawley 1992: 482–3).

Seiler (1978) szerint a modifikátorok hatóköre határozza meg a szórendet. Szerinte minél nagyobb egy modifikátor hatóköre, annál nagyobb az applikációs képessége, és annál távolabb helyezkedik el az alaptagtól. Hetzron (1978) viszont a modifikátorok szubjektivitásában és objektivitásában próbál magyarázatot találni. Azaz, minél szubjektívebb egy modifikátor, annál távolabb található az alaptagtól, és minél objektívebb, annál közelebb van az alaptaghoz. Mindkét magyarázat – bár sok esetben igaznak bizonyul – alapvetően problémás, hiszen nem határozható meg egyértelműen, hogy mely modifikátornak nagy a hatóköre, vagy mely tekinthető szubjektívnek, illetve objektívnek. Frawley úgy véli, hogy a szórend a modifikátorok intenzionális, illetve extenzionális jellegével van összefüggésben⁴. Az intenzionális modifikátor megelőzi az extenzionálisat, és ez végeredményben összhangban van Seiler és Hetzron elméletével is. Az intenzionalitás többnyire összekapcsolódik a szubjektivitással, szélesebb az alkalmazási köre, az extenzionalitás pedig az objektivitással, és szűkebb az alkalmazási köre. (Frawley 1992: 487–495)

3.2. A magyar nyelvre vonatkozóan Dezső László végzett hasonló szórendi vizsgálatokat, és összefüggéseket mutatott ki a modifikátorok sorrendje és azok mélyszerkezeti típusai között: „A mélyszerkezet sajátosságai tükröződhetnek a szórendben is: különböző mélyszerkezetű jelzők helye más lehet.” (Dezső 1970: 400)⁵ Tanulmányában megállapítja, hogy a mélyszerkezeti okok csak az esetek egy részére kínálnak megoldást, a pragmatikai tényezők jelentős mértékben befolyásolnak, és az idézett tanulmány pedig elsősorban a melléknevek szemantikáját, egyszerű illetve deszubsztanciális vagy deverbális jellegét tekinti vizsgálati szempontnak. Ezer, több melléknévvél bővített főnévi csoport alapján a fontosabb szórendi tendenciák a következők (uo. 406–420):

⁴Az intenzionális modifikátor az alaptag csoportján belül hasonlít, a modifikátor által kifejezett tulajdonság a minősített dolog belső szerkezetére vonatkozik. Az extenzionális modifikátor ezzel szemben „függetlenebb” az alaptagtól, annak egészére vonatkozik. Frawley egyik példája jól megvilágítja ezt a különbséget: *dark house* ‘sötét (kivilágítatlan) ház’ [intenzionális] – *dark house* ‘sötét (sötét színűre festett) ház’ [extenzionális] (Frawley 1992: 490).

⁵Dezső egyik példájával szemléltetve: a *szép erkélyes kerti ház* főnévi csoportban azért a megadott szórend az optimális, mert a mélyszerkezetben a *szép* jelző önálló melléknévi állítmányként állhat (*A ház szép.*), s ez az „önállósága” a felszínen abban nyilvánul meg, hogy az alaptagtól legtávolabbra kerül. A következő jelző birtoklás-mondatra vezethető vissza (*A háznak erkélye van.*), állítmányi szerepben nem általános (**A ház erkélyes.*), azaz kevésbé önálló, s így jobban kötődik a főnévhez. Az igés-létigés mondatra visszavezetett jelzők (*A ház a kertben van.*) még kevésbé képzelhetők el állítmányi szerepben, ezért kerül a *kertes* jelző közvetlenül a főnév elé. (Dezső 399–400)

(a) A főnévhez legközelebb a nép- és színnevek állnak, ezek elé kerül a többi melléknév.

(b) A minősítő melléknév helye meglehetősen változékony, ezekből gyakran áll több egymás mellett. Ha ezek szinonim vagy antonim jelentésűek, helyük felcserélődhet. (Ezt még kiegészíthetjük azzal, hogy két – sokszor szinonim – melléknév esetében a nagyobb hatókörű jelző megelőzi a kisebb hatókörűt, pl.: *jó meleg csizma, szép csinos lány.*)

(c) A méretet jelölő melléknév megelőzik az alakot jelölőket. (Ez megfelel Dixon és Hetzron dimenzió > fizikai tulajdonság sorrendezésének.) A méretet jelölő *kis* és *nagy* melléknév azonban gyakran kerülnek közvetlenül a főnév elé, ilyenkor a szerepük kicsinyítés illetve nagyítás.

(d) A deszubsztanciális melléknév általában közelebb állnak az alaptaghoz, mint az egyszerű melléknév.

(e) A deverbális melléknév és a participiumok – ha őrzik igei természetüket – távolabb vannak a főnévtől.

A fenti tendenciák között vannak erősebben és gyengébben érvényesülők. Például a színnevek és a népnevek alaptaghoz való kötődése többnyire legyőzi a deszubsztanciális melléknév hasonló tendenciáját. (Kivételt jelentenek a szempontot jelentő képzett melléknév /uo. 411/.) Általános jelentéstani elvként megfigyelhető, hogy azok a melléknév, amelyek valamilyen állandóbb tulajdonságot fejeznek ki, a főnév elé kerülnek. S ez végeredményben összhangban van a fentebb említett szemantikai alapú szórendi megállapításokkal (3.1). A főnév előtt állnak azok a melléknév is, amelyek valamilyen lényeges jeggyel egészítik ki az alaptagot, például a jelző és a jelzett szó együtt a dolgok valamely jellegzetes fajtáját jelöli, s ez gyakran állandósult szókapcsolattá (idővel akár összetétellé) válik. A színnevekkel és népnevekkel kapcsolatban megemlítendő, hogy ezek szófajlag is legközelebb vannak a főnevekhez, könnyen főnevesülnek. Hozzájuk hasonlóak az anyagnevek is, de a magyarban ezek jellemzően főnevek, és jelzői használatban gyakran összetételi előtagként szerepelnek. Ez egyébként az uráli nyelvek ismert vonása. A magyarhoz hasonlóan a finnben is inkább főnévi formában, összetételi előtagként szerepelnek (például *puulelu* 'fajáték', *posliinimalja* 'porcelánváza'), de melléknévképzővel ellátott alakjaik is használatosak⁶ (*puinen* 'fából való, fa-', *posliininen* 'porcelánból való, porcelán-').

A színnevek és a népnevek közül a népnevek kerülnek általában közelebb a főnevekhez (*piros japán autó*), a finnben ezek gyakran összetételt is alkotnak (*suomalaislapset* 'finn gyerekek', *saksalaisryhmä* 'német csoport').

⁶Az anyagnév általában akkor szerepel melléknévi jelzőként, ha a jelölt tárgy nem olyan gyakori: pl. *puinen polkupyörä* 'fabicikli'.

A modifikátorok sorrendjét befolyásolhatja az is, hogy azok rendelkeznek-e további bővítményekkel.⁷ A szerkezetes igenévi jelzők többnyire megelőzik az egytagúakat (Rác 1968: 342), de ezt a tendenciát nagy mértékben befolyásolhatja az igenév és a főnévi csoportban szereplő többi jelző szemantikája (Dezső 1970: 417).

3.3. Ezek után vizsgáljuk meg ugyanezen összetevők sorrendjét a finn nyelvben. A modifikátorok szemantikája szerint gyakorlatilag a magyarral azonos tendenciák figyelhetők meg. A melléknévi jelzők sorában elől állnak azok, amelyek „ornamentálisabb” (Holma 1966: 37), ideiglenesebb vagy szekundér (Penttilä 1967a: 263) jelentésűek, az állandóbb, primér jelentésű melléknevek (Penttilä uo.) pedig az alaptaghoz közelebb kerülnek. Hakulinen és Karlsson mondattana (1979: 135) szerint is a szubjektív minősítő jelzők az elsők, és a további jelzők az alábbi szemantikai sorrend szerint rendeződnek: alak > kor > szín > eredet > anyag (pl.: *iso vanha punainen kiinalainen muovinen ruusu* ‘nagy régi piros kínai műanyag rózsza’). Mint fentebb említettem a két utolsó kategória (eredet, anyag) gyakran alkot összetételt az alaptaggal. Holma szerint a jelzők sorrendjében az általános → konkrét tendencia érvényesül (Holma 1966: 68). Penttilä utal az észti nyelvre is, ahol szintén minősítő jelző > színnév > anyagnév a sorrend (Penttilä 1967a: 263). A nem szemantikai alapú megállapítások alapján a finnben jellemző, hogy a bővíthető melléknevek megelőzik azokat, amelyek nem kaphatnak bővítményt: *suora pohjaton putki* ‘egyenes feneketlen („nyitott végű”) cső’ ~ *hyvin suora pohjaton putki* / **suora hyvin pohjaton putki* (*hyvin* ‘nagyon’). Továbbá, az egyszerű melléknevek megelőzik a képzetteket: *halpa pitkänomainen kuorrutettu kakku* ‘olcsó hosszúkás cukormázás torta’ (Hakulinen–Karlsson 1979:135) E két utóbbi tendencia párhuzamba állítható azokkal a magyar nyelvi megállapításokkal, amelyek szerint a bővítményes jelzők megelőzik az egytagúakat, illetve a deszubsztanciálisak pedig a főnevekhez húznak.

A finn szakirodalmak szerint a szórendet befolyásolja az ún. „viskuri” törvény is, amely az összetevők szótagszáma alapján működik oly módon, hogy a hosszabb jelzők általában követik a rövidebbeket: *oudossa ihmeellisessä maailmassa* ‘furcsa, csodás világban’. Ez más nyelvekben is megfigyelhető általános prozódiai jelenség. A melléknévi jelzők szórendalakító tényezőjeként azonban csak akkor érvényesül, ha más, erősebb (szemantikai, pragmatikai stb.) szempontok nem határozzák meg a szórendet. (Hakulinen–Karlsson 1979:135, Holma 1966:52–53, Penttilä 1967a:263)

⁷A vogul nyelvben a többtagú modifikátorok szinte szabályszerűen megelőzik az egytagúakat, s ez gyakran eredményez olyan szórendet, amely eltér a más nyelvekben általánostól. Így például a színnevek – mivel a vogulban ezek sokszor szerkezetes kifejezések – a modifikátorosor elején állhatnak. A többtagú modifikátorok előre kerülése még a számnevek csoportjára is kihat, így a számnevek gyakran a melléknévi jelzőket követve kerülnek közvetlenül a főnév elé. (Sipőcz 1997)

A fent felsoroltak az esetek többségében összefüggnek egymással, így pl. a képzett szavak általában hosszabbak, mint a képzetlenek, az egyszerű minősítő jelzők többnyire képző nélküliek, rövidebbek stb.

A magyarban és a finnben a főnévi csoport melléknévi összetevőinek szórendjében jelentős eltéréseket nem tapasztalunk. Több finn egyetemistával is lefordítottam a Dezső László tanulmányában szereplő jelzős kifejezéseket, ezeken és általam összeállított példákon „teszteltem” a vizsgált szórendi jelenségeket. Megfigyeléseim szerint a magyarban használatos melléknévi szórend az esetek többségében természetesnek hat a finnben, és ez fordítva is így van. Ingadozások főképpen akkor vannak, ha a melléknévek azonos (vagy közeli) szemantikai kategóriába tartoznak, az alaptag hasonló jegyeire utalnak. Ebben az esetben a jelzők elég szabadon felcserélődhetnek. (A többféle szórendi lehetőség ilyenkor nem csupán a két nyelv összehasonlításában, hanem egy nyelven belül is jellemző.) A finn adatközlők szerint ilyen esetben a kifejezés élére kerülő melléknév hangsúlyosabb lesz. A melléknévek sorrendje annál szabadabbnak tűnik, minél több van belőlük. Két jelző esetén általában egyértelműen adódik a szokásos szórend, sok jelző használata viszont a kifejezést „felsorolás” jellegűvé változtatja, amelyben szabadabban cserélődhet a tagok helye. (Ezzel összefügg, hogy azokban a kifejezésekben, amelyekben kettőnél több melléknévi jelző szerepel, a jelzők általában azonos szemantikai kategóriát képviselnek.)

A finnben és a magyarban is alapvető szórendi tényező a kifejezés parataktikus, illetve hipotaktikus jellege. A hipotaktikus kapcsolatnál az elől álló melléknév egyértelműen az utána álló kifejezés egészére vonatkozik, a szórend ilyenkor kötött, pl.: *mainitsemani taloustietelliset laskelmat* ‘az (általam) említett gazdasági számítások’ (Penttilä 1967a: 262). A determinánsok és a számnevek mindig hipotaktikus viszonyban vannak a melléknévi modifikátorokkal, vö.: *ez a nagy ház ~ *ez és nagy ház, három magyar diák ~ *három és magyar diák*. A parataktikus kapcsolatnál ilyen egyértelmű szinteződés nincsen: *kedves (és) okos gyerekek*. A két kapcsolattípus között nem húzhatunk éles határt, inkább a kifejezések erősebb, illetve gyengébb hipotaktikus/parataktikus jellegéről beszélhetünk. Ez is összefügg a többi szórendi tényezővel, azaz az anyagnevet, népnevet, színnevet tartalmazó főnévi csoporthoz általában hipotaktikusan kapcsolódnak a további (más szemantikai csoportot képviselő) melléknévek (*szőke (finn gyerekek)*). Az azonos szemantikai csoportba tartozó melléknévek kapcsolata általában parataktikus.

4. Írásom csupán rövid áttekintést adott a főnévi csoport szórendi jellemzőiről, a magyar és finn nyelveket érintő főbb eltérésekről és egyezésekről. Úgy vélem, a vizsgált kérdéskör annyira összetett, hogy a főneves kifejezés összetevőinek szinte minden egyes típusa külön tanulmányt, részletes kontrasztív vizsgálatokat érdemelne.

IRODALOM

- Dezső László 1970: A magyar jelzős főnévi csoportok szórendjéről, *Nyelvtudományi Közlemények* 72, 395–423.
- Dixon, Robert M. W. 1982: *Where have all the adjectives gone?* The Hague, Mouton.
- É. Kiss Katalin 1998: Mondattan, in É. Kiss Katalin–Kiefer Ferenc–Siptár Péter: *Új magyar nyelvtan*, Budapest, Osiris, 15–184.
- Frawley, William 1992: *Linguistic Semantics*, Hillsdale, New Jersey, Erlbaum.
- Hakulinen, Auli–Fred Karlsson 1979: *Nyky-suomen lauseoppi = Suomen Kirjallisuuden Seuran toimituksia* 350, Helsinki.
- Hetzron, Robert 1978: On the relativ order of adjectives, in Hansjakob Seiler szerk.: *Language universals*, Tübingen, Narr, 165–84.
- Holma, Tapani 1966: *Positiivisesti kongruoivien edussanetta edeltävien attribuuttien keskinäisistä järjestyksestä huomioon otettuna genetiiviattribuutin paikka*, Jyväskylä, Laudaturtutkielma.
- Jokinen, Kristiina 1988: Suomen substantiivilausekkeen rakenne, *Virittäjä* 92, 348–374.
- Leiwo, Matti 1977: *Kielitieteellisiä näkökohtia viivästyneestä kielenkehityksestä = Studia Philologica Jyväskyläensia* 10, Jyväskylä.
- Penttilä, Aarni 1967a: Attribuuttien järjestyksestä, *Virittäjä* 71: 259–67.
- Penttilä, Aarni 1967b: *A magyar jelzős szerkezetek szórendjéről = Nyttudományi Értekezések* 58: 267–270.
- Rácz Endre 1968: Mondattan, in Rácz Endre szerk.: *A mai magyar nyelv*, Budapest, Tankönyvkiadó, 205–458.
- Seiler, Hansjakob 1978: A functional dimension for interlanguage comparison, in Hansjakob Seiler szerk.: *Language universals*, Tübingen, Narr, 301–28.
- Sipőcz Katalin 1997: Szórendi kérdések a vogulban, az 1997. évi *Ugor Műhely* megjelenés alatt levő anyaga.
- Szabolcsi Anna–Laczkó Tibor 1992: A főnévi csoport szerkezete, in Kiefer Ferenc szerk.: *Strukturális magyar nyelvtan 1: Mondattan*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 179–298.
- Vilkuna, Maria 1996: *Suomen lauseopin perusteet*, Helsinki.

ZUR WORTFOLGE DER SUBSTANTIVGRUPPE IM FINNISCHEN UND IM UNGARISCHEN

KATALIN SIPŐCZ

Die Wortfolge der Substantivgruppe im Finnischen und Ungarischen ist ziemlich streng geregelt. Im Bereich der pränominalen Ergänzungen der Substantivgruppe ist zwischen den Gruppen der adjektivischen und der nicht-adjektivischen Komponenten zu unterscheiden. An der Spitze der NP stehen die nicht-adjektivischen Elemente mit streng gebundener Wortfolge. Im Ungarischen ist die Reihenfolge: universaler Quantor > bestimmter Artikel > hinweisender Determinant > Quantordeterminant. Die Bezeichnung des Besitzers steht an der Spitze der NP, davor kann lediglich der bestimmte Artikel gesetzt werden. Die Abfolge der nicht-adjektivischen Komponenten im Finnischen ist: universaler Quantor > hinweisender Determinant, individualisierender Quantor > numeraler Modifikator > pronominales Adjektiv. Der „äußere“ Besitzer steht in der Regel an der Spitze der Nominalgruppe, seine Stellung ist jedoch weniger fest als im Ungarischen. Der „innere“ Besitzer steht immer vor dem Grundglied.

Die Reihenfolge der adjektivischen Elemente wird durch semantische, syntaktische und morphologische Gegebenheiten bestimmt. Die Wortfolge in diesem Bereich ist weniger gebunden, die charakteristischen Wortstellungstendenzen stimmen im Finnischen und im Ungarischen in der Regel überein.